

βρους κατέπεσαν. Τοῦτο εὐτυχῶς ἐφήρμοσα εἰς τὴν ζωὴν μου». Ἡ φίλα τῶν νέων, «φαιδρύνουσα τὰ γηρατεία του, εἶναι τρόπον τινὰ καὶ ὡς παράταξις τοῦ βίου» του. Καὶ ἀφήνει τοὺς γῦρο του νὰ τὸν πειράζουνε χωρατεύοντας γιὰ τὴ συγκαταβατικὴ του ἐπιείκεια καὶ γιὰ τοὺς πολλοὺς φίλους του.

Μιὰ τόσο πλατεία καταδεχτικότης δείχνει τὴν ὑπαρξὴ τρυφερῆς αἰσιοδοξίας, πολὺ εὐχάριστος ὁ ὅποιος τὴν πρεσβεύει καὶ ὁ ὅποιος τὸν πλησιάζει. Μὰ τάχα δὲ σημειώνει καὶ μιὰ κατάβαθμιν ἀδυναμία, πρόθυμη σὲ παραχώρησες, ἀντιπαθεύσα στὸν ἀγῶνα ποὺ μ' αὐτὸν στεγνώνει ἢ προσωπικότητα; Τέτοιου εἶδους ἀκριβῶς ἐντύπωση ξεχωρίζει, καθὼς περνᾷς τὸ βιβλίο, ἀπὸ μερικὰ ἀνέκδοτα, κουδέντες καὶ ξεμυστηρέματα, ὅπου τσακώνεις τὴν ἐκ γενετῆς τάση στὸ νὰ ξεφεύγῃ κάθε τολμηρὴ στάση, τὴν ἐπιτήδεια προσπάθεια νὰ μὴν τύχῃ καὶ πειράξῃ οὔτε πρόσωπα οὔτε γνῶμες.

Αὐτὴ ὅμως ἡ κλίση σὲ μιὰ ολοκληρωτικὴ χαριστικότητα εἶχε, ὥς τολμήσουμε νὰ τὸ ποῦμε, δυσάρεστο ἀντίχτυπο στὰ φιλολογικὰ φερσίματα· αὐτὴ ἔχει προξενήσει τὸ ἀναποφάσιστο τῆς δογματικῆς του γνώμης στὸ γλωσσικὸ ζήτημα (ποὺ ἡ σημασία του στὴν Ἑλλάδα εἶναι οὐσιωδέστατη) καὶ τὴν ἀστάθεια στὰ γραφόμενά του. Ὁ Β. ἀπόφυγε νὰ κομματιστῇ φανερά στὸν ἀγῶνα τῶν ἀντίμαχων θεωριῶν. Ἰδιοσυγκρασία οὐσιαστικῆς συντηρητικῆς, γιὰ τὴν ἀτολμῇ, παραδέχεται, σπρωγμένος ἀπὸ τὸ ἔσυχτό του, τίς τρεχοῦμενες ἰδέες καὶ ὕστερα μὲ ξυπνάδα καταγίνεται νὰ τίς δικαιολογήσῃ. Γιὰ τοῦτο δέχεται τὴ δημοτικὴν στὴν ποίησιν ὅπου τὴν καθιέρωσε ἡ χρῆσις, καὶ τὴν καθαρεύουσα στὸ πεζὸ λόγο ποὺ τοῦ εἶναι τὸ ἐπίσημο ἔργον. Ἡ εὐκολοκατέρχαστη κρᾶσις ὑποχωρεῖ εὐκόλῃ σὲς ἐπιρροάς. Οἱ προτροπῆς τοῦ Ραγκαβῆ τὸν κάνουν νὰ γράψῃ τὴν καθαρεύουσα ἐξάμετρος ποὺ τοὺς ἀποκήρυξε ὕστερότερα. Ἀργότερα οἱ συνομιλίαι του μὲ τὸν Τυπάλδο τὸν κάνουν νὰ παραδεχτῇ τὴ δημοτικὴν γλῶσσαν, ποὺ τὴ μεταχειρίσθηκε πολὺ πετυχημένα στὰ μεταφράσματά του ἀπὸ τὸν Ὅμηρον καὶ τὸ Σαίξπηρον. Τὰ πεζογραφήματά του ὅμως εἶναι γραμμένα σὲ κείμενα τὰ φτιασάτα καὶ κολληρισμένα ἑλληνικά, ποὺ δὲν εἶναι, ὅ,τι κι' ἂν λέν, ὅ,τι κι' ἂν κάνουν, ἡ φυσικὴ γλῶσσα τῶ σημερινῶν Ἑλλήνων. Ἐκείνη ἡ περίφημη μεσιανὴ στράτα, ποὺ καμαρώνει ἀκολουθώντας καὶ ποὺ γι' αὐτὴ κάμπωσιν διεξοδικὰ μᾶς μιλάει στὸ τελευταῖο του κεφάλαιο, ἐκείνη ἡ μέση ὁδός, «ἡ ἐξίσου ἀπέχουσα» ἀπὸ τὸ βάλτο τῶν ἀρχαϊζόντων καὶ ἀπὸ τὸ δημοτικιστικὸ βουνό, εἶναι χιμαιρικὸς δρόμος ποὺ ἀληθινὰ δὲ βγαίνει παρὰ σὲ καταβόθρα ἢ σὲ τυφλοσόκακον. Αὐτὸς ὁ μέσος ὁρος, δὲν εἶναι παρὰ κόψινος λέξις, ποὺ μ' αὐτὴν πλανιέται ἡ ἀναποφάσιστη θέλησις γιὰ νὰ κοιμήσῃ τοὺς διδούλους δισταγμούς της. Γιὰ τὸ μέσος ὁρος δὲν ὑπάρχει ἀνάμεσα στὴ γλῶσσαν τοῦ σημερινοῦ καὶ στὴ γλῶσσαν τοῦ παλίου καιροῦ, ἀνάμεσα στὸ νερό, τοῦ νεροῦ, καὶ στὸ ὕδωρ, τοῦ ὕδατος, ἀνάμεσα στὰ τρεχοῦμενα ζωντανὰ νερά καὶ τὰ νεκρά νερά τὰ λιμνιασμένα. Οἱ δύο τύποι εἶναι ἀσυδίθαστοι. Κάθε ἀπόπειρα γιὰ νὰ συχωνευτοῦν δὲ φέρνει παρὰ μονάχα θολὸ καὶ ἀνο-

στο ἀνακάτωμα. Καὶ τούτῃ τῇ δυνάμει λογίων μπεδάδα σερβίρισε ὁ Β. στὸ λαὸ μὲ τὸ Σύλλογόν του τῶν Ὁφελίμων Βιβλίων. Ὁ λαὸς ὅμως δὲν πείθεται νὰ τὴ ρουφήξῃ· κ' ἔτσι τὸ ἔργο, ποὺ, καλὰ κυβερνημένο, θὰ μπορούσε νὰ προσφέρῃ σημαντικὴ δούλεψιν στὴν παιδεία καὶ τὴ μόρφωση τοῦ λαοῦ, μένει δίχως ἀποτέλεσμα γιὰ τὴ διάνοιαν τοῦ πλήθους ποὺ τὸ πιάνει ἀηδία μὲ τὸ σκολαστικὸν τοῦ ὅργανου.

Μᾶς κακοφαίνεται ποὺ τελειώνουμε μὲ κρίσιν ποὺ σὲ κάποιους σκληρὴν θὰ φανῇ. Μ' ὅλη ὅμως τὴν ἐυλαδητικὴν ἐχτίμησιν ποὺ προσφέρουμε στὴν ἀξιόσεβαστη μνήμην, δὲ μπορούν οἱ ἀρετῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ μᾶς κλείσουν τὰ μάτια γιὰ τίς πλάνες τοῦ συγγραφέα.

EUGÈNE CLÉMENT

ΕΡΤΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Θὰ παιζότανε τὸ «Ροσμερσχόλμ» τοῦ Ίψεν κείνῃ βραδιᾷ στὸ «Πανελλήνιον». Καὶ πῆγα νωρὶς στὸ θέατρο, μισὴ περίπου ὥρα πρὶν ἀρχινήσῃ ἡ παράσταση. Νωρὶς εἶχε πάει κ' Ἐκείνος, ἀπὸ τοὺς πρώτους πρώτους, τοὺς πρὸ ἀνυπόμονους θεατῆς, φαίνεται. Καὶ στεκότουνα ἐλόρβος, μπροστά, στὸ δεξιὸ πλάτωμα τῆς πλατείας, καὶ σιγοκουδένταζε μὲ τὸ Γρανίτσα. Ὁ Γρανίτσας μὲ εἶδε, μοῦγενεψε νὰ ζυγώσω καὶ ζύγωσα.

— Εἶμαι πολὺ εὐτυχὴς ποὺ σὰς γνωρίζω καὶ ἀπὸ κοντὰ! μοῦπε σφίγγοντάς μου τὸ χέρι.

Κάτι τοῦ ἀποκρίθηκα, δὲ θυμᾶμαι καλὰ καλὰ τί, κάτι μπερδεμένα λόγια. Μὰ ἡ συγκίνησή μου εἴτανε μεγάλη. Παρόμοια συγκίνησις δοκίμασα μόνον σὰν πρωτογνωρίστηκα μὲ τὸν Ἑφταλιώτη καὶ κάπια τέτια συγκίνησις λογαριάζω πὼς θὰ δοκίμασω σὰν ἀξιωθῶ νὰ σφίξω τὸ χέρι τοῦ Ψυχάρη καὶ τοῦ Πάλλη.

— Παρακολοῦθῶ τὸν ἀγῶνα σας συμπαθῶς ἀπὸ μακριὰ! μοῦπε, κ' ἔνα ἀγαθὸ κ' ἐκφραστικὸ χαμόγελο συντρόφεψε τὰ λόγια του.

— Κανένα ἀγῶνα δὲν παρακολουθεῖτε ἐσεῖς ἀπὸ μακριὰ, κ. Βενιζέλε!

Αὐτὰ τὰ λόγια ἀνεδήκανε στὰ χεῖλιά μου, μὰ δὲ θυμᾶμαι καὶ ἂν τὰ εἶπα. Μπορεῖ καὶ νὰν νὰ συλλογίστηκα μοναχά. Σὲ λίγο ἤρθε καὶ ὁ Καρκαβίτσας, ἤρθε καὶ ὁ Ρήγας Γκόλφης, ἤρθε καὶ ὁ Λάμπρος Πορφύρας. Τοὺς καλοδέχτηκα χαρούμενα καὶ αὐτοὺς. Κι ἀνοιξε κουδέντα μαζί τους — φυσικά, ὅχι πολιτικὴν κουδέντα. Πολιτικὴν κουδέντα ἀποπειράθηκε νὰνοῖξῃ μαζί του ὁ Νικολόπουλος. Μὰ ὕστερα ἀπὸ δύο τρεῖς πονηρὲς δημοσιογραφικὰς ἐρώτησεις, ὁ Βενιζέλος τοῦκοψε τὸ βήχα, χαμογελώντας:

— Μὰ ἐσὺ μοῦ παίρνεις συνέντευξη !

Καὶ γύρισε καὶ κάτω εἶπε τοῦ Γρανίτσα. Καὶ ξακολούθησε ἀμέσως τὴν κουδέντα τοῖ με τοὺς ἄλλους.

Ὁ Καρκχβίτσας, με τὴν κλκτικὴ του εἰλικρίνεια, τὸν ρώτησε :

— Αἶ, τί λέτε, θὰν τὸ σιάξουμε τὸ Ρωμαϊκὸ ἢ θὰν τὸ στείλουμε κατὰ διαόλου ;

— Θὰν τὸ σιάξουμε, θὰν τὸ σιάξουμε ! τοῦ ἀποκρίθηκε χαμογελώντας ὁ Βενιζέλος.

— Ἐσεῖς εἰστε αἰσιόδοξοι ! τοῦ παρατήρησε ὁ Ἐλευθερουδάκης, γιατί δὲν μπορούσε νὰ λείπει ἀπὸ τὴ συντροφιά ἐνὸς ἀθρώπου τῆς σκέψης καὶ τοῦ βιβλίου καὶ ὁ καλλιτέχνης βιβλιοπώλης.

— Ἄ δὲν εἴμουν αἰσιόδοξος δὲ θάρχόμουνα δὴ νάνακατωθῶ στὴν πολιτικὴ !

Σὲ λίγο χτύπησε τὸ κουδούνι. Θάρχινουσε ἡ παράσταση. Ὁ Βενιζέλος μᾶς χαιρέτησε καὶ πῆγε με τὸ Γρανίτσα καὶ καθίσανε στὶς θέσες τους, δεύτερος πάγκος στ' ἀριστερά. Ἐγὼ κάθισα σὲ μιὰ καρέκλα, στὰ δεξιά, πλάγι στὴ σκηνὴ καὶ ἔτσι μπορούσα νὰν τὸν βλέπω. Ἀρχίνησε ἡ παράσταση. Κάρφωσε τὰ μάτια του πάνω στὴ σκηνὴ καὶ παρακολούθησε με προσοχὴ τὸ ὑπέροχο ἔργο. Λέξη δὲ θὰν τοῦ ξέφυγε. Καὶ στὰ διαλείματα κουδέντιαζε με τὸ Γρανίτσα. Πόσο τὸν ζήλευα ! Τί ὁμορφα πράγματα θάκουγε καὶ τί σοφὲς παρατηρήσεις γιὰ τὸ Ἰψενικὸ ἀριστοῦργημα !

Ἡ φιλολογικὴ συζήτηση εἶναι ἡ χαρὰ του, μοῦ εἶπαν. Στὸ Θέρισο, τὰ βράδια, σὰ δὲν εἶχανε δουλιὰ, διάβαζε με τὸ Φούμη καὶ με τὸ Μάνο τὰ βιβλία τοῦ Ψυχάρη. Καὶ δὴ ἓνα βράδι, στὸ ξενοδοχεῖο του, ποὺ εἶτανε μαζωμένοι ἀρκετοὶ φίλοι του βουλευτές, τοὺς μιλοῦσε γιὰ τὸ «Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου».

— Κύριε πρόεδρε, ὁ τάδε βουλευτὴς προσεχώρησεν εἰς τὸ κόμμα μας . . .

— Μπράβο . . . Μὰ ὁ «Προφητικὸς» εἶναι, κατὰ τὴ γνώμη μου, ὁ δυνατότερος λόγος τοῦ «Δωδεκάλογου».

Ὁ ἄθρωπος τῆς Σκέψης καὶ τοῦ Βιβλίου ! Νὰ μᾶς κουδεντήσει ἐπιτέλους καὶ ἓνας τέτοιος ἄθρωπος, ποὺ τὴν Παρασκευὴ, πρώτη τοῦ Ὀκτωβρίου, τοῦ «σωτηρίου ἔτους» 1910, τὴ νύχτα, ἐνῶ ὅλος ὁ κόσμος τὸν συλλογίζονταν καὶ τὸν καρτεροῦσε νὰ ξεμερωθεῖ Πρωθυπουργός, αὐτὸς κουδεντιάξει ἡσυχὰ ἡσυχὰ στὸ θέατρο με ἀθρώπους τῆς πέννας καὶ παρακολουθεῖ προσεχτικὰ καὶ εὐλαβητικὰ τὸ «Ροσμεροχόλμ».

ΔΗΜΟΣ ΝΗΣΙΩΤΗΣ

ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Ο ΑΦΟΡΕΣΜΕΝΟΣ

— Χιῆρι καὶ προκοπὴ νὰ μὴ δῆς ! — φώναζε βραχνὰ ἡ θεὰ Μανταλὼ στὸν ἀδερφό της τὸ Σωτήρη, ἓναν ἀντρούκλα ὡς ἐκεῖ πάνω με τὶς λερωμένες φουστανέλλες του καὶ τὰ ἄταχτα μαλλιὰ του.

— Νὰ δέρνεσαι μερονυχτὶς σὰν καλαμιά τοῦ καίμπου ! —Κι ὁ Σωτήρης στρίβοντας τὸ κατρινιασμένο ἀπὸ τοὺς καπνοὺς τοῦ τσιγάρου μουστάκι του, σήκωσε τοὺς πλατιοὺς του νόμους καὶ τράβηξε ἀργοπατώντας τὸ καλντερίμι.

Κεῖνη τὴ μέρα ἔκανε διυβολουμένο κρύο, μικρὲς χιονόπυρες πέφτανε πυκνὰ στοροβιζόμενες ἀπὸ ἓναν ψιλὸν ἀέρα.

Κάποιο χρώμα σταχτὶ εἶχε σκεπάσει τὰ χιμόσπιτα, καὶ χοντρὲς σταλάγρες πιτσιλίζανε μονότονα παντοῦ.

Διαβίτες βιυστικοὶ περνοῦσαν τὰ στενὰ σοκάκια διαλωμένοι σὲ βιοφιὲς καὶ μαλλιωρὲς καπότες.

Κάτω στὴ γωνιακὴ ταβερνίτσα τοῦ Μαϊάμπου, οἱ χωριανοὶ μαζεμένοι γύρο στὰ σσιπισμένα τριπέζια κοιτοσπίνανε, παίζοντας χαρτιά.

Εἴταν ἐκεῖ ὅλοι οἱ νοικοκυρῆλοι τοῦ χωριοῦ με τὶς χοντρὲς πίπες στὰ στόματα κουβεντιάζοντας γιὰ τοὺς περασμένους καιροὺς, γιὰ τὰ κραισιὰ ποὺ ἔβγαλε καίνο τὸ χρόνο τὸ χωριό.

— Κακὴ χρονιά, εἶπε ἀνυστενάζοντας ὁ Τάκης ὁ Σιγαλὸς τὸ παιδί τοῦ πάρεδρου, ἓνας παλῆκμος ἴσα με καὶ πάνω.

— Ὁργὴ Θεοῦ ἔπεσε . . . οὔτε μεταθυμηθήκαμε τέτοιο μουτζωμένο χρόνο, εἶπε κουκουλιζοντας τὰ χέρια του καὶ ὁ Πάβλος ὁ Βῶσπος, ὁ ἀπόστριγτος λοχαγός.

Καὶ κουνουσε τὸ κεφάλι του, σ' ὅλ' αὐτὰ ὁ γέρο-Γαρμπής, ἓνα κοντόχοντρο ἐκεῖ γεροντάκι, ποὺ ζοῦσε ἀπὸ μιὰ μικρὴ βαρκοῦλα, ὄντας ἔκανε κολοσύνη καὶ ἔβγαине στὸ ψάρεμα, ἔχοντας ἀπλωμένα τὰ χέρια του ἀπάνω στὰ μισοσβυσμένα κάρβουνα ἐνὸς πυριδοτή.

Ἄξαφνα ἡ μικρὴ πορτίτσα με τὰ θαμπομένα τζάμια ἀνοιξε, καὶ μπῆκε μέσα ὁ Σωτήρης στάζοντας νερά, με τὰ χέρια χωμένα στὶς τσέπες.

Ἐκαμε δυὸ τρεῖς βόλτες ἀπάνω στὰ σσιπισμένα πατώματα τῆς ταβέρνας καὶ ἴσπερα κάθισε στὴν ἄκρη τῆς γωνιάς τινάζοντας ἀπὸ πάνω του τὰ νερά.

Στὸ ἔμπα του ὅλοι στραβώσανε τὰ μοῦτρα τους.

— Νὰ χαθῇ ὁ τεμπέλης ! Κιτάζει νὰ ζήση ἀπὸ τῆς φτωχιάς τῆς ἀδερφῆς του τὸν ἴδρωτα !

Αὐτὸς χωρὶς νὰ δίνη πεντάρα γιὰ ὅσα μουρμουρίζανε γύρο στὰ τραπέζια στρυμωγμένοι οἱ χωρια-